

CERABLUS CİVARINDA YUNUS'TA BULUNAN TEL HALEF KERAMİKLERİ

SELİM DİR VÂNA

I. Ön söz.

1913 senesinde C. Leonard Woolley idaresindeki British Museum Expedition'u Kargemiş surunun hemen dışında, muahhar Hitit devrine ait bir mezarlığı tetkik esnasında, civardaki Yunus (=Eminik) köyü yakınında da araştırmalar yapmış ve köyün kurulmuş olduğu yüksek arazi kısmının yamacında bazı dikkate şayan çanak çömlek parçaları bulunduğundan, 20×12 m² eb'asında bir sahayı kazmağa başlamıştır. Evvelâ bir mezarlık olacağı tahmin edilen bu yerde, çok geçmeden, toprak sathının hemen altında kerpiçten yapı bakıyelerine rastlanmış ve kazı bir az daha derinleştirilince, bunların tarihten evveline ait çömlekçi fırınları ve bunlarda pişirilen çanak çömlek parçalarının bütün o sahaya serpilmiş oldukları görülmüştür. Woolley bu araştırma neticelerini IRAQ, Vol. I, Part 2, s. 146-162 de muhtasaran neşretmiştir. Müellif bu yazısında, bir çok parçaların birbirine uyduğunu ve aşağı yukarı tam çanaklardan müteşekkil bütün bir koleksiyonun terkip suretile elde edilebileceğini, fakat bu kadar çok parça ile mahdut vasıtalı bir hafriyat kampında uğraşamayacağı için, bilâhara terkip edilmek üzere bütün bu eserlerin sandıklanarak İstanbula gönderildiğini yazmaktadır. Başta ilk dünya harbi olmak üzere bir çok sebeplerden dolayı bu tetkikatı yapmayan müellif, hafriyat esnasında aldığı notları hemen hemen aynen neşretmekle iktifa etmiştir. İşte mevzuumuzu, bizzat hâfirin de tetkikini lüzumlu bulduğu ve müzelerimize kıymetli bir koleksiyon vâdeden bu keramik parçaları teşkil etmektedir.

İlk yapılacak iş, birbirine uyan parçaları bularak terkip etmektir. Müteaddit sandıklara gelişi güzel doldurulmuş olan binlerce parçadan birbirine uyanların bulunması bazı usullere ihtiyaç

gösteren, vakit yiyici bir iş olduğunda şüphe yoktur. Bu iş hafriyat yerinde ve aradan bu kadar uzun bir zaman geçmeden çok daha kolaylıkla yapılabilirdi. Biz bu terkip işini bir dereceye kadar kolaylaştırmak maksadile, sırasile şu şekilde hareket ettik :

a - Hâfirler tarafından üzerlerine sabit mürekkeple yazılan aynı işareti taşıyan parçalar gruplara ayrılmıştır. Bu işaretlerin parçanın, Woolley'in makalesinden almış olduğum planda (Lev. LXXXV) hafriyat sahasının taksim edildiği 3.5 metrelik murabbaların hangisinde bulunduğunu gösterdiklerini zannediyorum. Eşef edilecek bir nokta, bu işaretlerin sabit mürekkeple parçaların dış taraflarına yazılmış olmasıdır ki, bunun ne kadar çirkin bir manzara arzettiği meselâ Lev. LXVII, 1 de görülmektedir. Bu işaretler bilgisiz bazı amele başları tarafından yazılmış olsalar bile, Woolley gibi tanınmış bir hâfirin nezaretinde yapılmamaları icab ederdi.

b- Bu guruplar dahilinde tezyinatlılar tekrar ayrılmıştır.

c- Bunlar da kenar, gövde ve taban parçaları olarak üçe ayrılmışlardır. Bu suretle, birbirine uyacak parçaların adedi kabil olduğu kadar azaltıldıktan sonra, asıl terkip işine başlanmıştır. Fakat hemen şunu söyleyeyim ki, Woolley'in yukarda zikrettiğim optimist fikri hilâfına, bütün dikkatli çalışmalara rağmen, ancak bir tek vazo tam olarak terkip edilebilmiştir (Lev. LXVII, 1). Bunun sebebi noksan parçaların hâfirlerce bulunamamış olmasıdır. Bu parçalar belki daha geniş bir sahaya serpilmişlerdi ki, meselâ O murabbaında bulunan bir parça ile G murabbaında bulunan diğer bir parçanın, yahut M de bulunanla F de bulunanın (Lev. LXVIII, 1) birbirine uyması buna işaret eder. Yahut bu noksan parçalar daha derinde olduklarından bulunamamışlardır. Zira Woolley "tetkiki bütün tembelliğimizi giderecek kadar parça bulduktan sonra hafriyata nihayet verildi,, ğini yazmaktadır (s. 146). Vaziyet böyle olmakla beraber, resimlerden de anlaşıldığı üzere, bir çok kapların şekilleri doğru olarak elde edilebilmiştir.

II. Kap şekilleri ve kapların tarifleri .

Tetkikatımızın neticesi Woolley'i kap şekilleri hakkında yazdıklarında umumiyetle cerhetmemektedir (s. 153). Ekseriyeti "açık,, tipler ve bunların en basiti kâseler teşkil etmekte ise de vazolar da bulunmuştur (Lev. LXVII, 1). Kat'iyetle tesbit edilebilen şekiller şunlardır :

1. *Açık düz profilli ve düz tabanlı çanaklar*: Bunlar günlük hayatta en fazla kullanılan şekiller olduklarından, çok basit henesi tezyinatı hamildirler. Hamurları ve yapıları da ekseriya kabadır.

Lev. LXIX, 8 : Kenarı ve tabanı kısmen mahfuz çanak parçası. Dışı, kenarında ince bir şerit müstesna, siyah-kırmızı parlak boya ile kâmilen kaplı, iç kenarında aynı boya ile şerit ve girland. Sathı tesviyeli. Hafr. iş. N. y. 5. 5 cm.

Lev. LXIX. 11 : Kenarı ve tabanı kısmen muhfuz çanak parçası. Dışında parlak kiremidî boya ile iki geniş ufki şerit arasında zigzag çizgiler. İç kenarında ince bir hat ile dalgalı üç çizgi. 4 parça. Hafr. iş. G, env. no. 11614. y. 6. 5 cm.

2. *Açık münhanî profilli ve düz tabanlı kâseler*: Bunlar da basit henesi tezyinatlıdır.

Lev. LXVIII, 6: Kâse kenar parçası. Tesviyeli ve pembemsi astarlı zemin üzerine, koyu kahverengi parlak boya ile, dışında şakuli bir çizgiden itibaren sağa sola yatık çizgilerden müteşekkil kafes örneği. İç kenarında gayrı muntazam ince bir şerit. Hafr. iş. O. 6,3 x 6, 3 cm

Lev. LXIX, 7 : Kenarı ve dibi kısmen mahfuz kâse parçası. Dışında, tesviyeli ve kirlî beyazımsı astarlı zemin üzerine, koyu kahverengi donuk boya ile geniş ufki şeritler arasında içleri kafes örnekli mainler. İç kenarında bir şerit ile girland örneği. Hafr. iş. L. y. 6.9. cm.

Lev. LXIX, 9 : Yayık ağızlı ufak kâse parçası. Kenarı ve dibi kısmen mahfuz. Dışında, bej renginde zemin üzerine, alt kısmında kiremidî parlak boya ile ufki bir şerit. Elde yapılmış âdi mal. Hafr. iş. O. Y. 3. 8 cm.

3. *Kapalı münhanî profilli düz tobanlı kâseler*: Bunlar şekil itibariyle bir tekâmül arzettikleri gibi (bilhassa kenarları dışarı kıvrılmağa istidatlı olanlar : Lev. LXVIII, 2, 4, 9; Lev. LXIX, 1, 2,) teknik ve tezyinî örnekleri de bu tekâmülü ifade etmektedir.

Lev. LXVII. 2 : Kâse parçası. Tesviyeli açık sarı zemin üzerine koyu ve açık tonda kahverengi parlak boya ile yalnız dışında henesi tezyinat : biri kenarında diğeri alt kısmında iki ufki şerit arasında içleri kafes örnekli mainler. Dört parçadan terkip edilmiş ve alçı ile tamamlanmıştır. Hafr. iş. , F. Env. no. 11700. Y. 9. 3 cm. Ağız k. 12 cm.

Lev. LXVIII, 1 : Kâse kenar parçası. Tesviyeli bej astarlı zemin

üzerine tarçın renginde parlak boya ile ufkî dalgalı hatlar ve araları daha açık olanları birleştiren şakulî çizgiler. İç kenarında ufkî bir şerit. İki parça. Hamuru açık pembe. Hafr. iş. M. F. Env. no. 11683. 9. 5x11. 5 cm.

Lev. LXVIII, 2: Kâse kenar parçası. Tesviyeli bej zemin üzerine yanık umbra renginde parlak boya ile dışında dama tahtası örneği, iç kenarında sarkık dillerden müteşekkil bir sıra. Hafr. iş. Env. no. 11667. 6. 5x6. 2 cm.

Lev. LXVIII, 3: Kenarı ve tabanı kısmen mahfuz kâse parçası. Tesviyeli bej zemin üzerine koyu kahverengi boya ile dışında iki geniş ufkî şerit arasında birbirini mailen kat'eden çizgilerden müteşekkil kafes örneği. İç kenarında aynı renkte bir şerit. Hafr. iş. A. y. 8. 8 cm.

Lev. LXVIII, 4: Kâse kenar parçası. Kirli beyaz astarlı tesviyeli zemin üzerine kiremidî donuk boya ile dışında, kenarında ufkî bir şerit altında uçları sağa doğru zaviyelerden müteşekkil ufkî şeritler. Hamuru pembe ve kum karışık. Hafr. iş. J. Env. no. 11639. 5. 5x7 cm.

Lev. LXVIII, 5: Kâse kenar parçası. Tesviyeli bej astarlı zemin üzerine parlak siyah kahverengi boya ile dışında noktalardan müteşekkil ufkî hatlar arasında ufkî çifte bukranium ile gözlerinde birer nokta bulunan kablo örneği. Dış ve iç kenarında ince bir şerit. Hafr. iş. L. Env. no. 11621. 5.4 x 4.4 cm.

Lev. LXVIII, 7: Kâse kenar parçası. Dışında tesviyeli zemin üzerine donuk kiremidî boya ile kenarındaki geniş diğerleri daha ince ufkî çizgiler. Hafr. iş. O. 5. 3x5 cm.

Lev. LXVIII, 8: Küçük kâse kenar parçası. Tesviyeli zemin üzerine parlak, açık kahve rengi boya ile dışında ufkî hatlar teşkil eden noktalar iç ve dış kenarında ince bir şerit. Hafr. iş. O. 3x2.5 cm.

Lev. LXVIII, 9: Kâse kenar parçası. Dışında tesviyeli sütlü kahverengi zemin üzerine koyu kahverengi boya ile iki geniş ufkî şerit arasında sağa ve sola yatık çizgiler. Hamuru kurşunî. Hafr. iş. D. 5.6x2.5 cm.

Lev. LXIX, 1: Kâse kenar parçası. Tesviyeli bej zemin üzerine dışında donuk kahverengi boya ile noktalardan ibaret ikişer ufkî sıra arasında muttasıl ikişer zigzak hat. Hafr. iş. G. Env. no. 11658. 5.7x5.3 cm.

Lev. LXIX, 2 : Ufacık bir kâse parçası. Dış kenarında kırmızı bir çizgi. Hamuru kum karışık, kaba mal. Hafr. iş. D. 5.6×4.9 cm.

Lev. LXIX, 3 : Kâse parçası. Elde yapılmış kaba mal, fazla yanmış siyah kahverengi donuk boya ile dışında geniş, iç kenarında ince bir şerit. Hafr. iş. O. Y. 4.4, cm. K. 8.8 cm.

4. *Bardaklar* : Bu tip çok enderdir. Meselâ aynı devre ait çok zengin keşifler yapılmış olan Tel Arpaçiyah hafriyatında yalnız bir tek bardak bulunmuştur (IRAQ, Vol. II, Part 1, Fig. 65,2). Yunus'ta bulunan üç bardaktan yalnız 5 no. lısının tabanı kısmen mevcut olup, bunun hafifçe mukavves olduğu anlaşılıyor. Tetkik edilen yüzlerce taban parçası meyanında bu bardaktan başka mukavves bir tek tabana tesadüf edilmediğinden, diğer iki bardağın tabanları düz olarak gösterilmiş ise de, diğeri gibi mukavves tabanlı olmadıklarını katıyetle iddia edemeyiz. Fakat sırası gelmişken şunu söylemek isterim ki, eldeki parçalar mukavves tabanlı çanakların bu hafriyat yeri için yabancı olduklarını ve bulunabileceklerin birer istisna teşkil edebileceğini göstermektedir. Woolley de tiplerin ekseriyetle düz tabanlı olduğunu söylüyorsa da, Fig 3 de gösterdiği gibi, bazı tiplerin mukavves tabanlı olduklarını kabul ediyor (s. 143). Bu üç bardak, şekilleri itibariyle olduğu kadar, teknikleri ve tezyinî örnekleri itibariyle de kâselere nispeten yüksek evsaflıdır.

Lev. LXIX, 4 : Bardak kenar parçası. Tesviyeli bej astarlı zemin üzerine muhtelif tonda kahverengi parlak boya ile dışında, genişçe ufki iki şerit arasında biri zigzag bir çizgiden, diğeri balık kılıcı örneğinden ibaret iki şerit. İnce cidarlı. Hafr. iş. O. 5.5×3.7 cm.

Lev. LXIX, 5 : Mukavves tabanlı bardak dibi parçası. Tesviyeli turuncî astarlı zemin üzerine parlak siyah boya ile dışında ufki iki çizgi ile sağa sola yatık çizgilerden ibaret kafes örneği. El ile yapılmıştır. İçinde turuncî astar. Hamuru kumlu. Hafr. iş. B. 6.8×4.8 cm.

Lev. LXIX, 6 : Bardak kenar parçası. Dışında tesviyeli, pembe astarlı zemin üzerine kiremidî parlak boya ile, ufki çizgilerle ayrılmış şeritler arasında dalgalı hatlar ve içleri kafes örnekli mainler. İç kenarında bir şerit ile dalgalı bir hat. Üç parçadan mürekptir. Hafr. iş. O. Env. no. 9818. 10.5×8.5 cm.

5. *Kapak yahut çukur tabaklar* : Bu tiplerin esas tezyinatı tabanlarındadır. Mümasil eserlere Tel Arpaçiyah'da (IRAQ, Vol.

II, Part 1, Fig. 58,1) ve Tell Şagar Bazar'da (IRAQ, Vol. III, Part 1, Fig. 25, 1, 3) tesadüf eden hâfirler bu hususiyetlerini gözönünde tutarak, bunların masa yahut kaide olarak kullanıldıklarını ileri sürmüşlerdir. Zannınca bunların kapak vazifesini görmüş olmaları daha muhtemeldir. Tel Halefde de bu tip eserler bulunmuş olup Fr. v. Oppenheim, D. Tell Halaf, s. 252, Res. 2,6 da görüldüğü veçhile, ressam tarafından baş aşağıya, yâni fikrimize uygun şekilde resmedilmiştir.

Lev. LXIX, 10 : Kapak yahut çukur tabak parçası. Kenarı ve tabanı kısmen mahfuz. Dışı kâmilten donuk kahverengi boyalı. Tabanında kalın bej astarlı zemin üzerine donuk kahverengi boya ile yatık müvazî çizgiler. Hamuru kumlu. Hafr. İş. N. Y. 3,7 cm.

Lev. LXIX, 12 : Kapak yahut çukur tabak parçası. Kenarı ve tabanı kısmen mahfuz. Dış kenarında pembe zemin üzerine kiremidî parlak boya ile üslûblaştırılmış ağaç örneği. Hafr. iş. F. Env. no. 9768. Y. 2. 9. cm.

Lev. LXIX, 13 : Kapak yahut çukur tabak parçası. Tabanı kâmilten, kenarı kısmen mahfuzdur. Dışında tesviyeli bej zemin üzerine kiremidî parlak boya ile kenarlardan başlayıp tabanın ortasında birbirini amûden kat'eden ikişer çizgiden müteşekkil bir haç şekli. Hafr. iş. O. Env. no. 9769. Y. 2, 7 cm. Taban k. 7,8 cm.

6. *Çok yayık profilli çanak* : Bunu andıran tipler yalnız Arpaçiyah'da, fakat Ubaid devrine ait tabakalarda bulunmuştur (IRAQ. VOL II, Part I, Fig. 32,4). Böyle olmakla beraber bizimkinin kalın dudağı ayrı bir hususiyet arz etmektedir. Bu çanak, iç tarafı tâ dibine kadar süslü yegâne Yunus tepe eseridir.

Lev. LXX, 2 : Yayık profilli çanak parçası. Kenarı ve tabanı kısmen mahfuz. Tesviyeli kurşunî-bej zemin üzerine parlak kahverengi boya ile dışında geniş ufki iki şerit, içinde kafes örneği ile kaplı geniş dilimler arasında ortalarından geçen bir hatla merbut, uçları aşağıya doğru üç müselleşi havi daha ince bir dilim (bakınız: IRAQ, Vol. II, Part I, Fig. 62,4). İki parça. Hafr. iş. D. Env. no. 9775. Y. 3,6 cm.

7. *Huni kenarlı çanaklar*: Yunus çömlekçilerince çok muteber olduğu anlaşılan bu tipe bilhassa Arpaçiyah'da (IRAQ, Vol. II, Part I, A 748: Fig. 54,4) ve Şagar Bazar'da (IRAQ, Vol. III, Part I, Fig. 21,2) tesadüf edilmiştir. Lev. LXX,4 Arpaçiyah'da pek çok bulunan ve "Arpachiyah cream bowl,, namile ayrı bir tip teşkil eden çanaklara

ziyadesile benziyorsa da, onların başlıca hususiyetlerini teşkil eden iç profillerindeki sert çıkıntıya mâlik olmadığından bu gruba dahil edilmiştir. Fakat sair evsafı "cream bowl," lerin temamilen aynıdır.

Lev. LXX, 4: Huni kenarlı çanak parçası. Dışı tesviyeli ve kâmilten parlak kırmızı boyalı; iç kenarında bej astarlı zemin üzerine aynı boya ile üfkî bir şeritten sarkan müvazî çizgiler. Hamuru ince elenmiş ve fevkalâde iyi pişmiştir. (şekli için bakınız: IRAQ, Vol. II, Part I, Fig. 62, 63). Hafr. iş. A. 4x3, 2 cm.

Lev. LXX, 6: Geniş huni kenarlı çanak parçası. Açık "oker," sarısı tesviyeli zemin üzerine kahverengi parlak boya ile dışında, boynunda şakulî "bukranium," lar, bunların altında geniş ufki bir şerit. İç kenarında ince bir şerit ile dalgalı üç çizgi. İki parça. Env. no. 9717. 9x15 cm.

Lev. LXX, 7: Geniş huni kenarlı çanak parçası. Perdahlı ve açık oker astarlı zemin üzerine kiremidi parlak boya ile dışında, kenarında ufki ince bir çizgi, boynunda şakulî bukraniumlar ve bunların boynuzlarından aşaya doğru noktalardan ibaret birer hat; omuz kısmı kâmilten boyalı. İç tarafında, kenarında bir sıra diller, boynunda noktalardan müteşekkil ikişer ufki çizgi ile tahdit edilmiş iki şerit iç içe ikişer gözlü birer zincir örneği. Hamuru iyi elenmiş ve iyi pişirilmiştir. Dört parçadan terkip edilmiştir. Hafr. iş. G, J. Env. 9714. 6, 5x15, 7 cm.

Lev. LXX, 8: Geniş huni kenarlı bir çanağa ait iki parça. Tesviyeli bej zemin üzerine koyu kahverengi parlak boya ile dışında, boynunda şakulî beşer çizgi ile ayrılmış metoplar. Omuzu kâmilten boyalı. Boynunun iç tarafında içleri kafes örneği geniş dilimler. Hafr. iş. E. a: 9, 5x4 cm. b: 6, 4x2 cm.

Lev. LXXI, 1: Yüksek huni kenarlı çanak boyun parçası. Tesviyeli kurşunî zemin üzerine siyah parlak boya ile dışında, boynunda şakulî bukraniumlar; omuzu kâmilten siyah boyalı. İç kenarında ufki bir çizgi altında dalgalı dört çizgi. 3 parçadan terkip edilmiştir. Hafr. iş. G; env. no. 9706. 14, 3x9, 6 cm.

Lev. LXXI, 2: Huni kenarlı düz tabanlı çanak parçası. Tesviyeli kurşunî zemin üzerine siyah parlak boya ile boynunun dışında beşer şakulî çizgiyle ayrılmış metoplar içinde birer bukranium (?), omuzunda ufki geniş bir şerit. Boyasının çoğu dökülmüştür. Hafr. iş. G; env. no. 11612; 14x12 cm.

Lev. LXXI, 3: Huni kenarlı çanak parçası. Perdahlı bej zemin

üzerine tarçını parlak boya ile dışında, boynunda noktalardan müteşekkil şakulî hatlar arasında şakulî bukraniumlar. Omuzu ve gövdesinin üst kısmı kâmiilen boyalı. Boynunun iç tarafında aynı boya ile Malta haçı örnekleri ve noktalarla kaplanmış dilimler. Üç parçadan terkip edilmiştir (Malta haçı örneği için bakınız: IRAQ, Vol. II, Part I, s. 113, 114). Hafr. iş. K; env. no. 9702; 8x10 cm.

8. *Dışarıya kıvrık dudaklı çanak*: Şimdiye kadar bir çok defa isimleri geçen buluntu yerlerine temamilen yabancı olan bu tip Yunus'ta pek mebzuldür.

Lev. LXX, 3: Dışarıya kıvrık dudaklı çanak parçası. Tesviyeli bej zemin üzerine dışında kiremidî boya ile ufki geniş bir şerit. İç kenarında daha koyuca pişmiş boya ile yatık diller. İki parça. Hafr. iş. L; env. no. 11633; 14,3×6,2 cm.

9. *Huni şeklinde boyunlu, karınlı, düşük omuzlu vazolar*: Yunus'ta pek çok bulunan ve işçilik evsafı yüksek olan bu tiplere Tel Haleften ziyade Tel Arpaçiyah'da tesadüf edilmiştir. Bu vazolar Woolley'in zannettiği gibi köşeli değil, yuvarlak karınlıdır (IRAQ, Vol. I, Part 2, s. 152, no. 12). Lev. LXXIV, 2 ender bir boyun şekli arz ediyor.

Lev. LXVII, 1: Düz tabanlı vazo. Tesviyeli pembe zemin üzerine kiremidî siyah donuk boya ile dışında, kenarında ve boynunun ortasında genişçe ufki birer şerit; gövdesinde, yukarda ve aşada ufki birer şerit arasında şakulî çifter şeritle teşkil edilen muhtelif ende dört metop içinde basit birer bukranium. Bu ufki taksimat iyi hesaplanmamış olduğundan, birinci metopun sol çerçevesile dördüncü metopun sağ çerçevesi üstüste gelmiştir. Vazonun bu tarafında yanyana dört şakulî şerit vardır. İç kenarında ufki geniş bir şerit altında dalgalı bir çizgi. Bir çok parçadan terkip edilmiştir. Hafr. iş. B. y. 37,5 cm; ağız k. 23,2 cm.

Lev. LXXII, 1: Kısa boyunlu vazo kenar parçası. Tesviyeli pembe zemin üzerine kiremidî parlak boya ile boynunun dış tarafı kâmiilen kaplı; gövdesinde noktalardan müteşekkil ufki hatlar arasında dalgalı ikişer hat ve bunların teşkil ettikleri gözler içinde birer nokta; iç kenarında yatık olarak birbirini kateden çizgilerden ibaret kafes örneği. İki parçadır. Hafr. iş. G; env. no. 9829; 6,1×9 cm.

Lev. LXXII, 3: Vazo gövde parçası. Dışında tesviyeli, sarımtrak astarlı zemin üzerine kahverengi olması muhtemel boya ile (hali

hazırda dökülmüş olup yalnız izleri mahfuzdur) ufki hatlar arasında ikişer sıra girilmiştir. Sekiz parçadan terkip edilmiştir. Hafr. iş. G; env. no. 11634.

Lev. LXXII, 4: Bir vazoya ait beş parça. Üçü boynuna, ikisi karnına aittir. Dışında perdahlı, pembe-sarımsak lekeli astarlı zemin üzerine kiremit parlatık boya ile ikişer dil'li mukavves, şakul müselles sıralarile ayrılmış, noktalarla kaplı dilimler. Alt kısmında ufki geniş bir şerit. İç kenarında hafifçe dalgalı ufki dört hattın şakul hatlarla birleştirilmesinden vücuda gelen haneler içinde birer nokta. Hafr. iş. N. O; env. no. 9766, 9767. 4×4, 2; 4,5×3, 5×3, 8; 5×7, 7 cm.

Lev. LXXIII,1: Vazo boyun parçası. Perdahlı ve bej astarlı zemin üzerine parlak siyah boya ile dışında ufki geniş bir şerit altında iççe müstatillerden müteşekkil ufki bir band. İç tarafında ince bir şerit altında dalgalı üç çizgi. Hamuru pembesidir. Üç parçadan mürekkeptir. Hafr. iş. K; env. no. 2323; k. 12,3 cm; y. 6,9 cm.

Lev. LXXIII, 2: Vazo karn parçası. Tesviyeli, bej astarlı zemin üzerine koyu kahverengi parlak boya ile, çizgilerle ayrılmış ufki şeritler içinde girift zigzag çizgiler ve kablo örneği. Beş parçadan terkip edilmiştir. Hafr. iş. D; env. no. 9815; 12,5×7 cm.

Lev. LXXIII, 4: Vazo omuz parçası. Tesviyeli, bej astarlı zemin üzerine kahverengi parlak boya ile, dalgalı ufki dörder hat ile bunları birleştiren şakul çizgiler. Boyası muhtelif tondadır. Üç parçadan terkip edilmiştir. Hafr. iş. 'Δ; env. no. 9816; 12×6 cm.

Lev. LXXIV,2: Vazo boyun parçası. Açık bej astarlı zemin üzerine, dışında parlak koyu kahverengi boya ile noktalardan ibaret iki sıra daire; kenarında ve boyun başlangıcında ufki ince birer çizgi. Boyasının çoğu dökülmüş ve yalnız izleri kalmıştır. Hafr. iş. F.

10. *Huni şeklinde boyunlu, karınlı, düz omuzlu vazolar*: Bundan evvelki tipten yalnız omuzunun düz oluşile ayrılan bu enmuzeğin (bilhassa Lev. LXXIII, 3) ender oluşu ve aynı devir buluntularını ihtiva eden diğer keşif yerlerine de yabancı kalması, san'at-kârın şahsî tahayyülünün bir eseri olduğu kanaatini vermektedir.

Lev. LXXIII, 3: Vazo omuz parçası. Tesviyeli, bej astarlı zemin üzerine parlak koyu kahve rengi boya ile ufki çizgilerle ayrılmış şeritler içinde üçer zigzag çizgiden ve müvazî şakul çizgilerden ibaret tezyinat. Boyasının çoğu dökülmüş ve yalnız izleri kalmıştır. Hafr. iş. C; env. no. 11595; 19×12 cm.

Lev. LXXIII, 5: Vazo boyun ve omuz parçası. Perdahlı okr as-
tarlı zemin üzerine kahve rengi-siyah parlak boya ile, boynunun
dış tarafında ufki geniş bir şerit altında gözleri noktalarla kaplı
ufki kablo örnekleri. İç kenarında bir girlanddan sarkan şakulî
çizgiler. Üç parçadan mürekkeptir. Hafr. iş. K, D; env. no. 11618;
11619; 11687. y. 9, 3 cm.

Lev. LXXIV, 1: Vazo karın ve omuz parçası. Tesviyeli, bej zemin
üzerine donuk kahve rengi-kiremidî boya ile müvazî çizgilerle
ayrılmış ufki şeritler içinde zigzag ve şakulî çizgiler. Alt kısmında
geniş ufki bir şerit. Sekiz parçadan ibarettir. Hafr. iş. G; env. no.
11665; 11674. En geniş k. 40 cm.

11. *Çok baskı karınlı vazo*: Çizilen şekli tahminî olan bu tip
bundan evvelkilerden doğmuştur.

Lev. LXXIV, 3: Vazo omuz parçası. Dışında tesviyeli, sarımtrak
astarlı zemin üzerine koyu kahverengi parlak boya ile noktalar
ve noktalarla tahdit edilmiş daireler içinde, merkezinde bir nokta
bulunan küçük bir daireden ayrılan sekizer şua. Üç parçadan
mürekkeptir. Hafr. iş. G; env. no. 11649; 4, 7×11 cm.

12. *Boyunsuz karınlı çömlekler*: Tell Halef'te mümasilleri bu-
lunmuşsa da, onların ip geçmeğe mahsus kulpları vardır (Fr. v.
Oppenheim, D. Tell Halef, s. 252, Res. 2,10). V. Christian, Tell
Halef'te bulunan bu çömleği ip geçmeğe mahsus kulplarından do-
layı muahhar bir tip olarak kabul etmekte ve Ubaid-II tesiri al-
tında bulunduğunu iddia etmektedir (V. Christian, *Alttertumskunde
des Zweistromlandes*, I. Band, s. 96). Bizimkilerden ikincisi tekniği
ve hamuru itibariyle de bu iddiayı teyit etmektedir. Halbuki bi-
rincişi her cihetten tam bir Tell Halef tipidir.

Lev. LXXII, 2: Çömlek kenar parçası. Perdahlı, bej zemin üze-
rine yanmış sienna renginde parlak boya ile dışında ufki çizgiler
arasında üçer zigzak hattan ibaret girift tezyinat; ağzının etrafı
kâmilten boyalı. İç kenarında ufak diller. Hafr. iş. E; env. no. 9820;
5x3, 7 cm.

Lev. LXXII, 5: Çömlek kenar parçası. Kurşunî, tesviyeli zemin
üzerine siyah donuk boya ile dışında, ağzının etrafındaki ufki
geniş bir şerit altında dalgalı ufki hatlar arasında sola yatık mu-
vazî çizgiler. İç kenarında geniş bir şerit. 8, 7x5 cm

Resimleri yapılan bu tiplerden başka Lev. LXXXII de görülen
profiller (19-38) Yunus çömlekçilerinin bu ana tipler içinde ne

kadar serbestiyet ve meharetle çalışmış olduklarını göstermektedir. Tezyinat ve şekil itibariyle birbirinin aynı bir tek keramik bulunmamıştır. Bu profillerden 19, 20, 23, 29 ve 30 no. lılar 8 inci gruba; 24, 26, 27 ve 35 no. lılar 12 inci gruba; 37 ve 38 de 7 inci gruba dahildir. 31-34 ve 36 no. lılar Arpaçiyah'da pek çok bulunan (IRAQ, Vol. II, Part 1, Fig. 59, 2, 3, 5 . . . .) dışarıya kıvrık dudaklı bir vazö tipine nümunelerdir. 39-43 düz olmıyan yegâne taban parçalarıdır. Bunların Yunus çömlekçiliğinin son devrine ait olduğu kanaatindeyim. Arpaçiyah'da bulunan ve Tell Halef devrine ait olan bir tabak müstesna (Fig. 58, 3) ne Bizzat Tell Halefte, ne de aynı devre ait keramikleri ihtiva eden diğer buluntu yerlerinde, halka kaideli keramiklere tesadüf edilmiştir. Hamurları az pişmiş olan bu parçalar kaba kaplara aittir. 39 ve 40 her halde yemişliklere ait ayaklardır. İkisi de gayet kaba olarak el ile yapılmış olup 39 un dışı donuk kiremidir boyalıdır.

Lev. LXXV,12 ve Lev. LXXVI,7,12 yukarda bahsedilen tiplerin haricinde kalmaktadır. Lev. LXXV,12 nin uzun boyunlu bir testi parçası olması muhtemeldir. Bu tipe Tell Halef devrinde tesadüf edilmez. Halbuki üzerindeki bukranium örneği Tell Halef devrine aittir. Lev. LXXVI,7 de görülen kenar parçası da profil ve teknik bakımından daha muahhar bir devre aittir. Kırmızımsı bir hamurdan mamul ve gayet iyi pişmiş olan bu parçanın özü kurşunimsidir. İç tarafında perdahlı, portakal renginde parlak astarlı zemin üzerine Van Dyk kahverengisi tezyinatlıdır. Dışı aynı kahverengi ile kâmilan kaplıdır. Bütün bu evsafı (Christian, *Altertumskunde des Zweistromlandes*, Bd. I, s. 113) ve profili (aynı eser, Bd. I, Tafel 55-19) itibariyle Uruk-keramiği cinsinden olan bu parçanın Yunus tepeye idhal edilmiş olduğu anlaşılıyor.

Lev. LXXVI,12 ise şekil itibariyle El Ubaid'de bulunan ve aynı isimdeki keramiklerin mukaddem cinslerinden olan salçalıkları (Christian, *Altert. d. Zweistroml*, Tafel 62,4) andırmakla beraber hamuru, satıh ve boya işçiliği itibariyle halis bir Tell Halef keramiğidir.

Woolley kulplara tesadüf edilmediğini ve ancak ufki delikli bir tek "Schnuröse," bulunduğunu yazıyorsa da (s. 153) Lev. LXXXIV de de görüldüğü gibi, muhtelif kaplara ait ve hepsi de yukardan aşağı delikli altı adet bulunmuştur. Hamurları satıh ve boya işçilikleri muahhar devre ait olduklarını göstermektedir.

III. Yapılış.

Woolley, Yunus'ta bulunan keramiklerin el ile yapılmış olduklarını ve cömlekçi tornasının Kargemişte ancak mukaddem tunç devrinde kullanılmağa başladığını yazmaktadır (s. 151). Eski devirlerde keramiğe şekil vermek için üç usul kullanılmıştır: Bunlar ya el ile, yahut el ile döndürülen bir torna ile ve yahut ayakla döndürülen torna ile yapırlardı. Yunus tepe cömlekçilerinin bazen el ile döndürülen torna kullanmış olduklarında hiç şüphe yoktur. Bu torna Arpaçiyah hâfirlerinin de söylediği gibi (s. 175) belki kendi mihveri etrafında dönen bir ağaçtan ibaretti. Fakat herhalde Lev. LXXXII da görülen 31-34 ve 36 no. lı profillerle meselâ Lev. LXXI. deki çanakların yapılması için yavaş dönen böyle bir torna kullanılmıştır. Tell Şagar Bazar hâfirleri de 6-12 inci tabakada, yani Tell Halef keramiklerinde bazen "slow wheel," kullanıldığını kabul etmektedirler. Bu cins keramikleri ilk defa bulan Fr. v. Oppenheim de bunların kısmen el, kısmen de torna ile imal edilmiş olduklarını söyler (D. Tell Halef, s. 182).

Hamurları bakımından "kaba," ve "ince," diye iki esas guruba ayırabileceğimiz bu keramiklerin umumiyetle parlak boya tezyinatlıları ince, donuk boya tezyinatlıları da kaba cinstendir. İncelelerin hamuru gayet iyi yıkanmış ve süzölmüş olup bej yahut pembemsi bir renk alıncaya kadar pişirilmiştir. Bazıları nerdeyse tınlayan bir sertlik iktisap etmişlerdir. Kabaların hamurları okadar iyi süzölmemiş olup ekseriya kumla yahut pişirilme esnasında yanarak hamurda boşluklar husule getiren otlarla karışıktır. Hamuru ince ve temiz olmakla beraber, o kadar iyi pişmemiş kurşunî renkte bazı keramikler ise Woolley'in kanaatince ve kendi tabiriyle "rudimentary smother-kiln," lerde pişirilmiştir. Keramiğe bu kurşunî rengi, havalandırma tertibatı noksan olan fırında kapalı kalan dumannın vermiş olması muhtemeldir.

IV. Tezyinat.

Keramiklerin ekserisinin sathı şekil verme esnasında yahut şekil verildikten sonra tesviye edilmişse de perdah tekniğine pek o kadar tesadüf edilmiyor. Kendi hamurundan başka renkte astar nadiren kullanılmıştır (Lev. LXIX, 10). Satırlar ekseriya aynı çamuru daha fazla sulandırarak üzerine sürmekle yahut ıslak el ile üzerinden geçmekle tesviye edilmişlerdir. Kaplar pişirilmeden evvel

boyanmış olup, bu boyalar pişirilince ekseriya parlaklaşmışlardır. Fakat donuk kalanları da vardır. Bunun sebebini kullanılan boyanın terkiibinde aramalıdır. Donuk boyalı keramikler şekil ve teknik bakımından da daha aşağıdır. Tell Halef keramiklerinde parlak boyanın daha eski olduğu tesbit edilmiştir. Miken keramiklerine kıyasen "Firnismalerei,, denilen bu müttekâmil usulün ve bu usulde kullanılan boya cinslerinin zamanla unutulmuş olduğu anlaşılıyor. Bu tedennînin yavaş yavaş vuku bulup, meselâ yabancı bir kavmin âni baskınile yerli ahalinin mahvolmasından ileri gelmediğini, parlak ve donuk boyalı keramiklerin aynı yerde birlikte bulunmalarından anlıyoruz.

Yunus boyalı keramikleri iki renkli ufacık bir parça müstesna (Lev. LXXVI, 13) kâmilten bir renklidir. Fakat burenklerde bazı ton farkları vardır ki, buna Arpaçiyah hâfirleri "polytone,, demektedirler (s. 135). Bu farklar boyaya yeni batırılan fırçanın keramik üzerinde kalın, boyası azalmış bir fırçanın da hafif bir iz bırakmasından ve harareti iyi ayarlanmamış fırınlarda kapların sıcağa daha maruz olan taraflarında, boyaların diğer taraflara nazaran koyulaşmasından, yani bidayette gayri ihtiyarî olarak meydana gelmiştir. İşte başlangıçta bir kusur olan bu muhtelif tonlar Tell Halef, Arpaçiyah ve Şagar Bazardaki çömlekçilerde "polychromie,, fikrini doğurmuştur (IRAQ, Vol. II, Part I, s. 176).

Yunus çömlekçileri tarafından kullanılan renkler krom sarısı-pembe-kiremidî-kahverengi-siyah arasında değişmektedir. Daima açık renk zemin üzerine daha koyu renkler kullanılmıştır. Çizikli tezyinatı hâmil keramiklerin de nadiren bulunduğunu Woolley söyliyorsa da (s. 154) ben bir tekine rastlamadım.

V. Tezyinî örnekler.

Bunları üç gruba ayırabiliriz: hendesi, tabiî ve üslûblaştırılmış bukranium örnekleri. Bu gruplar bazen yalnız başına bazen ise birlikte (Lev. LXX,7, 6; Lev. LXXI) kullanılmışlardır. Ekseriyet hendesi örneklerde olup, bunları Lev. LXXVII, LXXVIII, LXXIX, LXXX (12 hariç) ve LXXXI (7, 10-13 hariç) de toplu olarak görüyoruz. Tabiî örnekler Lev. LXXV, 2-5, 8-11, Lev. LXIX 12; Lev. LXXXIII, 1-5 de; bukraniumlarla bundan doğmuş olan "mouflon,, örnekleri de Lev. LXXXII, 1-18; Lev. LXXV,6. 12; Lev. LXXI; Lev. LXX 1,6-8; Lev. LXVIII,5; Lev. LXXXI,12; Lev. LXXXI,7, 10-13; ve Lev. LXXXIII, 6, 7 de görülüyor.

Bütün bu örnekler umumiyetle ufki şeritler halinde kapların etrafını dolaşmakta ve Tell Halef keramiklerinin hususiyetlerinden birini teşkil eden, ilmî tabirile "rotabilitaet,, bu suretle Yunus tepe keramiklerinde de kendini göstermektedir. Fakat bazen şakuli taksimata (Lev. LXXX, 1-10) ve metoplara da (Lev. LXVII, 1) tesadüf edilmektedir.

Bu örnekler, kapların şekilleri göz önünde tutularak tertiplenmiştir. Kapların kapalı kalan kısımları ya tezyinatsız bırakılmış yahut buralarda ufki geniş bir şeritle iktifa edilmiştir. (Meselâ: Lev. LXX; Lev. LXXI). Buna mukabil vazoların omuz ve karınları, çanakların huni şeklindeki yüksek boyunlarının içi ve dışı ve kapalı profilli kâselerin dışı gibi, kapların en çok göze çarpan yerlerinde en müttekâmil örnekler kullanılmıştır. Bilhassa Lev. LXX, 2 de görülen çok yayık kenarlı kâse bu kaideye iyi bir misaldir. Bu kâsenin yayık ağzı tarafından gizlenen dışında basit iki şeritle iktifa edilmiş ve asıl emek iç tezyinatına sarfedilmiştir. Kapların dış taraflarındaki tezyinat mıntakası bir kaide olarak yukarda ve aşada birer ufki şeritle tahdit edilmiştir.

Yunus tepe keramiklerinde, şimdiye kadar Tell Halef keramiklerinde rastlanmayan şu yeni tezyinî örnekler tesbit edilmiştir:

Hendesî örneklerden: Lev. LXXII, 5; Lev. LXXVI, 4, 11; Lev. LXXVIII, 22-29; Lev. LXXIX, 12-14; 16, 18, 20-30; Lev. LXXX, 9, 10, 19; Lev. LXXXI, 3, 4, 9; Lev. LXXXIII, 8.

Lev. LXXV, 2; Lev. LXXIX, 27-30; Lev. LXXX, 9, 10, 19'daki örneklere Samarra'da pek çok tesadüf edilmiştir.

Lev. LXXIX, 17 daha ziyade Arpaçiyah'ın Ubaid örneklerindedir. Tell Halef çömlekçileri tarafından kullanılan ve "belki en karakteristik ve ayırıcı bir örnek olan,, noktali tezyinatı Yunus tepe çömlekçileri de pek çok ve bilhassa boş kalan sahaları doldurmak maksadile kullanmışlardır (Lev. LXXIX, 10, 11, 26; Lev. LXXX, 11; Lev. LXXV, 6, 9; Lev. LXXVI, 12; Lev. LXXII, 4; Lev. LXX, 1; Lev. LXXI, 3; Lev. LXXXIII, 2, 3, 7). Çok calibi dikkat bir hendesî örnek Lev. LXXVI, 11 ile Lev. LXXXIII, 8 de görülen "Malta haçı,, şeklindedir. Samarranın mukaddem mezarlığında (E. Herzfeld, Die Ausgrabungen von Samarra, 52. Taf. XXIII), Susa 1 in "funéraire,, keramiğinde (D. P. M., tome 13, pls. XVI-XVIII) ve hatta tâ Belucistanda "Shahi Tump,, mezarlığında (Memoirs of Archaeological Survey of India, No. 43, pl. XV) ve daha sonraları Ana-

doludaki Frig keramiklerinde tesadüf edilen bu örneği Arpaçiyah'da tabakların dib kısmını süslemek için kullanmışlardır.

Bukranium örneklerinden : Lev. LXX, 6, 7 ; Lev. LXXI, 1, 3 ; Lev. LXXV, 1, 6, 12 ; Lev. LXXXII, 4, 10-17 ; Lev. LXXXIII, 6. Tell Halef keramiklerinin bu en karakteristik örneğinin umumî tekâmülü hakkında IRAQ, Vol. II, Part I, s. 154, Chap. 11 de uzun tafsilât verilmiştir. Kalkık boynuzlu boğa başını andıran şekilleri "bukranium,, düşük boynuzlu hayvan başlarını andıranlara da "mouflon,, denilmektedir. Bu örneklerin biz burada yalnız Yunus tepe keramiklerinde görülen inkişafını gözden geçireceğiz. Bunların esasını teşkil eden en eski boğa başı resmini Arpaçiyah'ın en alt tabakasında bulunan bir çanak parçası üzerinde (Fig. 73) ve Şagar Bazar'da Fig. 29, 1, 2 de görüyoruz. Bunlar kadar realist resimler Yunus'ta bulunmamıştır. Önden resmedilmiş olan bu realist boğa başının yüz kısmı gitgide incelmış ve nihayet bir sap haline gelecek, tabiattaki aslile benzerliği kaybolan tezyinî bir örnek meydana gelmiştir ki, Yunus çömlekçisi bunu bazen tek başına metoplar içinde, bazen ise yanyana bir sıra halinde kullanmıştır. Lev. LXXXIII, 1,9 da görülen vazo parçasını yapan çömlekçi ise bu üslûlaştırılmış örneğin aslen bir hayvan başı olduğunu hatırladığı halde, geçirdiği inkişafı nazarı itibare almamış olacak ki, sırf tezyinî bir örnek olan bukraniumu tekrar ve bu sefer yandan bir boğa başı olarak resimde kullanmıştır. Lev. LXXI, 1, 3, Lev. LXXV, 6, 12 ve Lev. LXXXII, 8 de yüz kısmının gitgide bir sap şeklini alması beraber şakaklara delâlet eden bir şişkinliğin henüz mevcut olduğunu görüyoruz. Lev. LXXXII, 11 de yüz ve belki yalnız gözler kulakların altında ufak bir daire ile ifade edilmiştir. Lev. LXXXII, 2-7 de boğanın yüzü artık tam bir sap haline gelmiştir. Lev. LXXXII, 1 ve Lev. LXVII, 1de artık kulaklar da gösterilmemiştir. Lev. LXXXII, 12 de üslûlaştırma son haddine vararak, aslına benzerlik hemen hemen tamamen kaybolmuştur. Lev. LXXXII, 13 ise boğa başlarından ziyade ağaçları andırmaktadır. Lev. LXXXII, 14 de şakulî bir saptan bir çok boynuzlar ayrılmaktadır ki, yalnız Yunus'a mahsus bir buluştur. Lev. LXXXII, 5 de ise kulaklar ve gözler boynuzların üst tarafında gösterilmiştir. Bu gayri tabiiliği resmi baş aşaya çevirerek giderirsek, bunun düşük boynuzlu bir hayvan başı olabileceğini görürüz. Mouflon dediğimiz bu örnekler Lev. LXXV, 1 de görüldüğü üzere bazen baş aşağıya tasvir edilmişlerdir. Mouflonların bukraniumlardan

neş'et etmiş bir örnek olduğu kabul edilebileceği gibi, bunların tabiat-taki modelini kalkık boynuzlu boğaların değil de, düşük boynuzlu bir hayvanın teşkil etmiş olması da muhtemeldir. Lev. LXX, 1 de bu mouflon'ların araları noktalarla doldurulmuştur. Şagar Bazar hafriyatında bukraniumların mouflon'lardan daha eski bir örnek olduğu kat'iyetle tesbit edilmiştir.

Tabii resimlerde nebati örneklerden (Lev. LXIX, 12; Lev. LXXV, 8, 11) başka bilhassa boynuzlu (Lev. LXXV, 3, 4; Lev. LXXVI, 1, 3 ve Lev. LXXXIII, 1, 9) ve boynuzsuz muhtelif hayvanlarla (Lev. LXXV, 5; Lev. LXXXIII, 2-4) insan tasvirlerine (Lev. LXXV, 10; Lev. LXXVI 2; Lev. LXXXIII, 5) tesadüf ediyoruz. Lev. LXXVI, 2deki elele vermiş üslûplaştırılmış insanlar daha ziyade Arpaçiyah ve Şagar Bazar'ın Samarra keramikleri için karakteristiktir. Lev. LXXV, 8 de Karakteristik bir Samarra örneğidir. Diğer insan ve hayvan resimlerinde dikkate şayan olan husus el ve ayakların daima dairelerle gösterilmiş ve insanların yürür, hayvanların ise dört nala koşar vaziyette tasvir edilmiş olmalarıdır.

VI. Kronologya ve Yayılış.

Yunus keramiklerinin umumiyetle şekil, teknik ve tezyinî örnek bakımından Tel Halef keramikleri gurubuna dahil olduğunda hiç şüphe kalmamıştır. Tel Halef keramiklerinin devri Tel Arpaçiyah ve Şagar Bazar stratifikasyonlarına nazaran M. ev. 4 üncü binin 1 inci yarısıdır. Yine bu hafriyatlarda Tel Halef keramiklerinin tekâmülü için şu kaideler vazedilmiştir: Parlak boya tezyinat donuk boyalıdan evvel gelmektedir. Çok renkli tezyinat bu keramiklerin son tekâmül safhasını teşkil etmektedir. Kulp, emzik ve halka kaideler muahhar buluşlardır. Ayakla döndürülen süratli torna henüz meçhuldür. Kil hamurun evsafı gitgide bozulmaktadır.

Yunus hafriyatında tabakalara maalesef ehemmiyet verilmemiştir. Woolley bütün buluntuların aynı iskân tabakasına ve aynı devre ait olduğunu kabul etmektedir. Bunun doğru olduğunu kabul ederek, Yunus keramiklerinde görülen hususiyetleri Tell Halef keramiklerinin tekâmülünde tesbit edilen esaslarla karşılaştırsak, Yunus'un Tell Halef keramikleri yayılma sahasına nazaran bir kenar buluntu yeri teşkil ettiği ve burada bulunan keramiklerin de muahhar Tell Halef devrine ait oldukları anlaşılır. Yunus keramiklerinde görülen hususiyetler şunlardır: Parlak boya ile do-

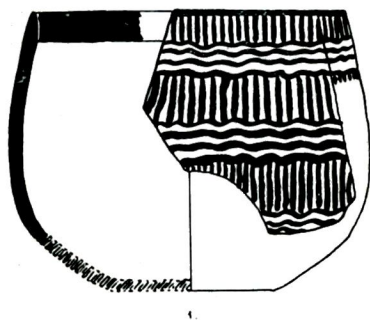

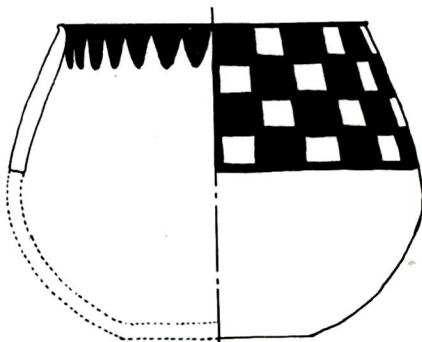
1. 0 5 cm

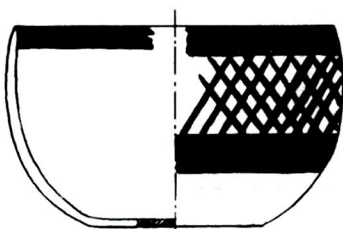
2. 1 2 3 4 cm

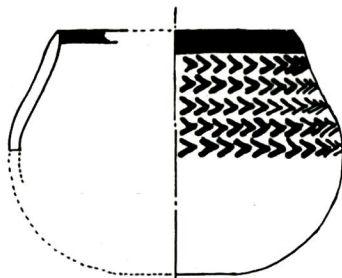
1.

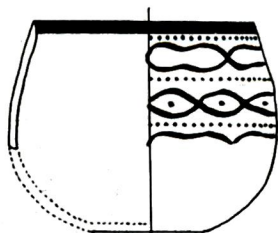
2.

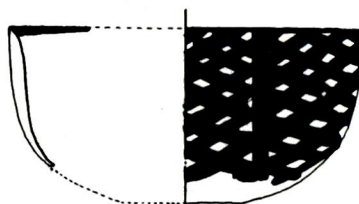
3.

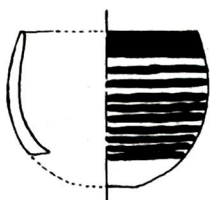
4.

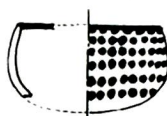
5.

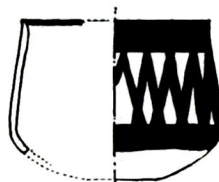
6.

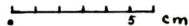
7.

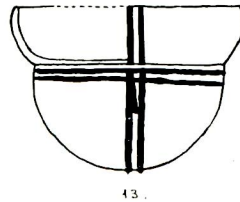
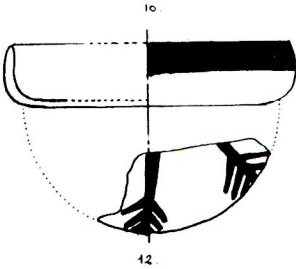
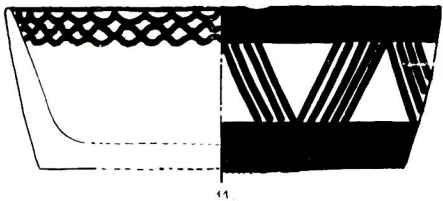
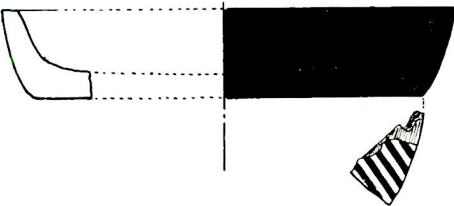
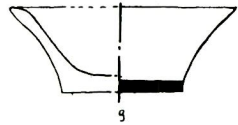
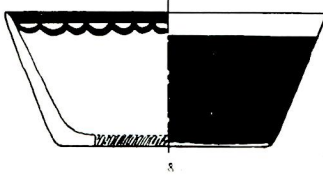
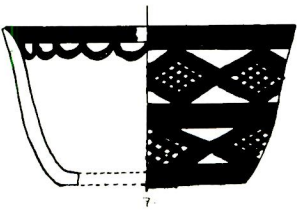
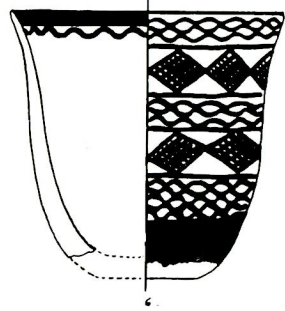
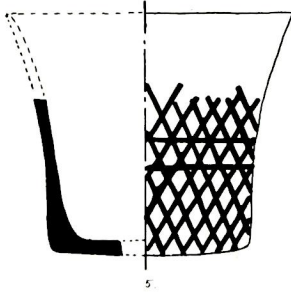
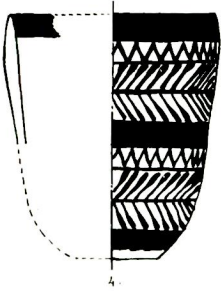
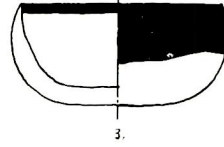
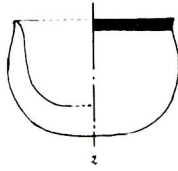
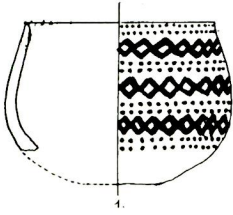
8.

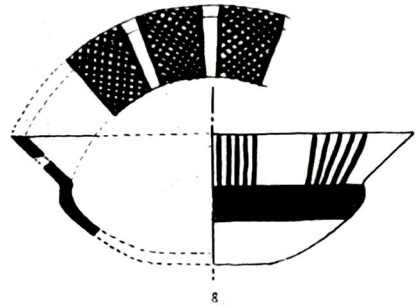
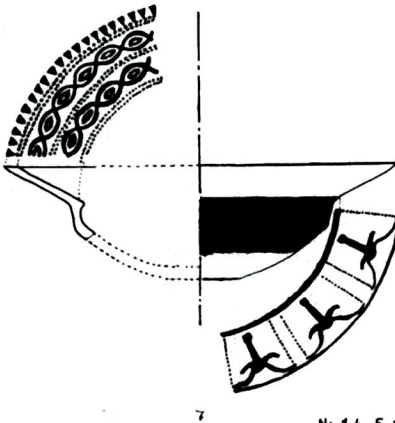
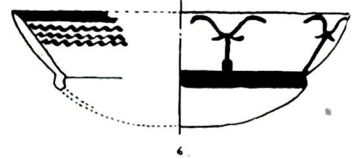
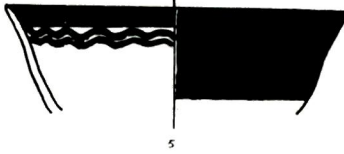
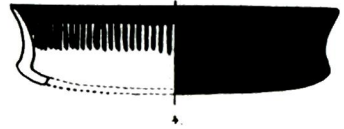
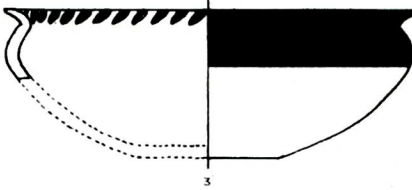
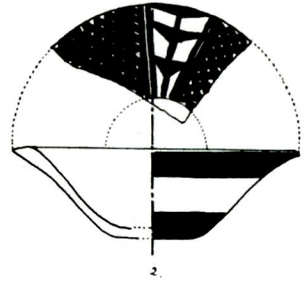
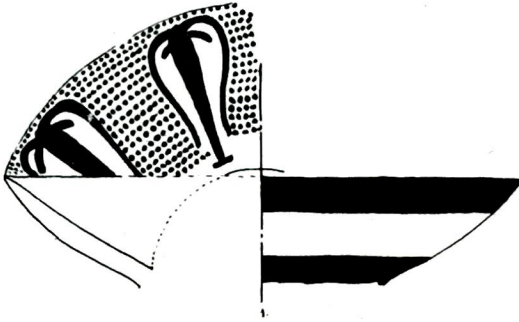
9.

Lev. LXIX

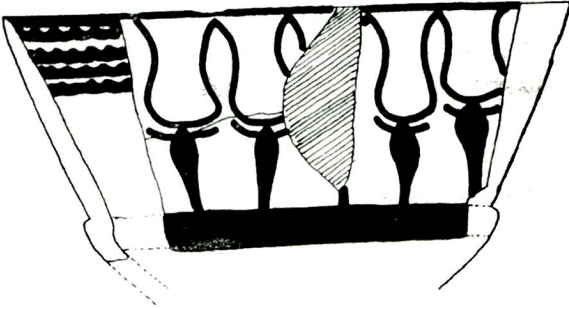

0 5 cm

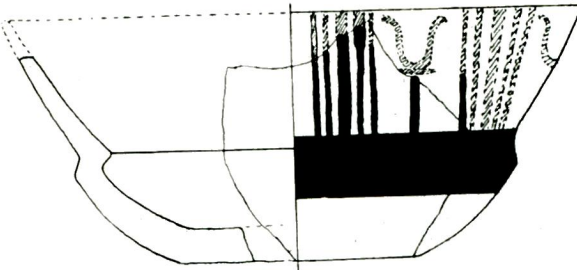

No. 1, 4, 5 : 0 5 cm

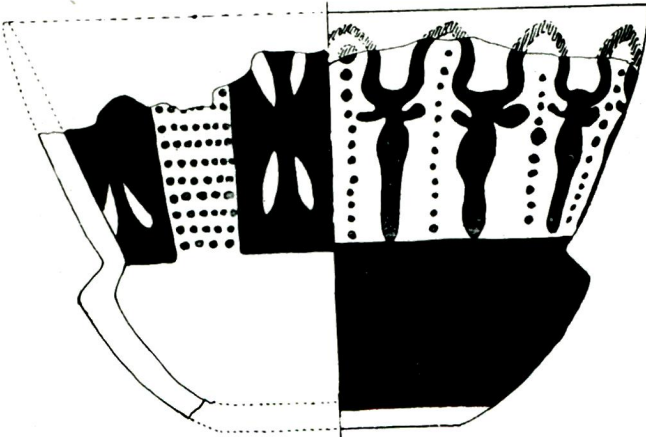
No. 2, 3, 6-8 : 0 5 cm

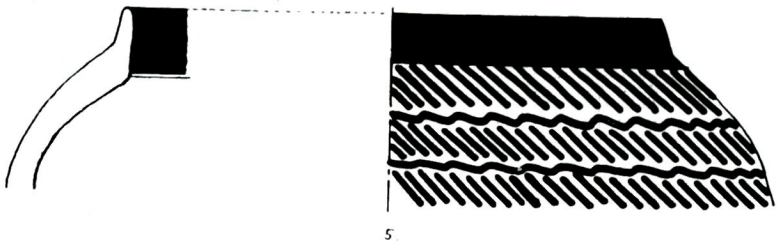
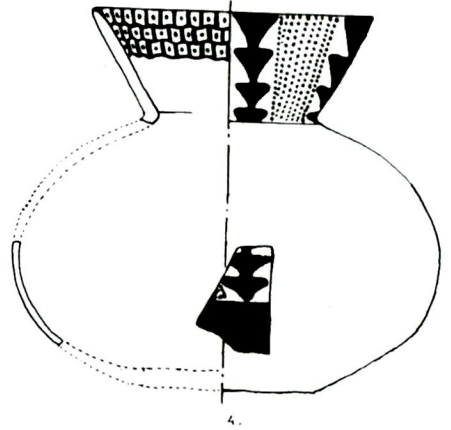
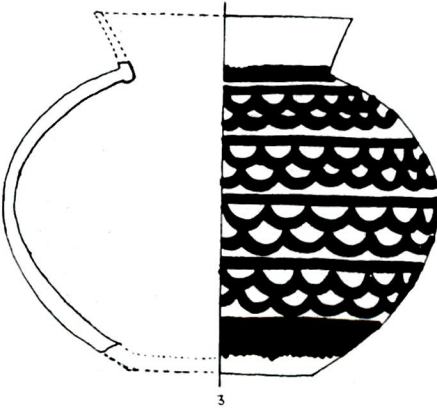
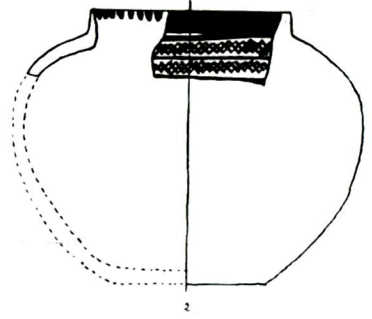
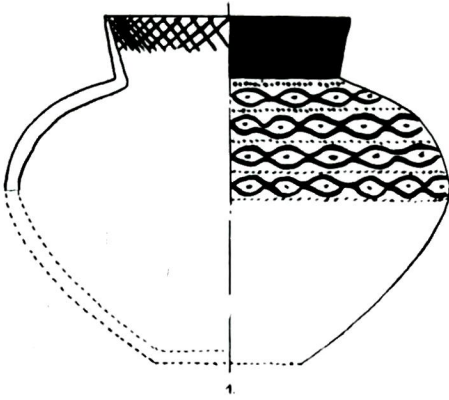
1. 0 4 cm

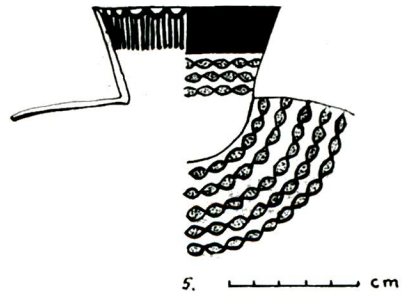
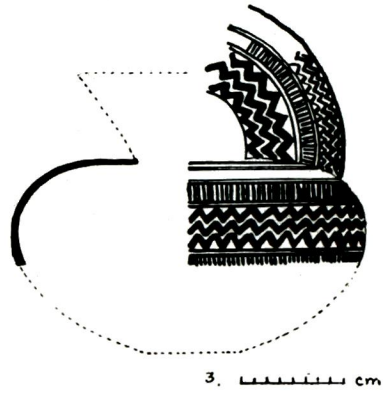
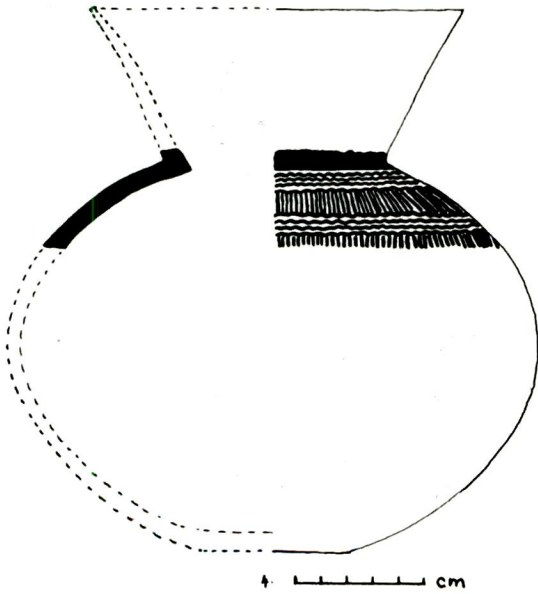
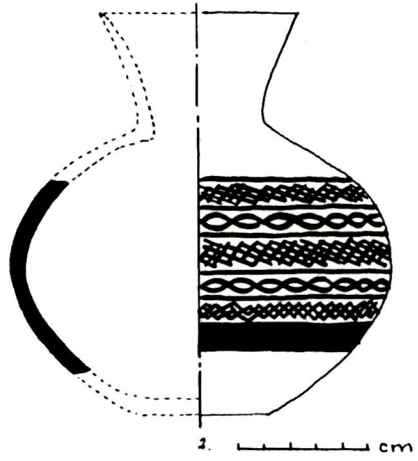
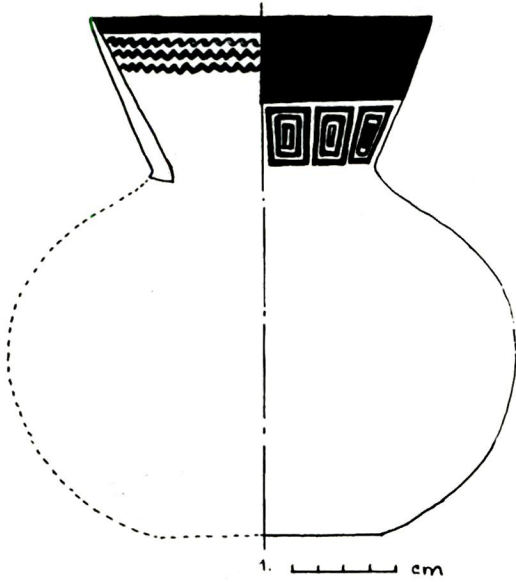
2. 0 4 cm

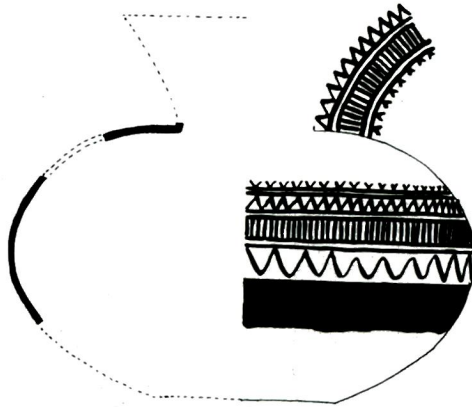

3. 0 3 cm

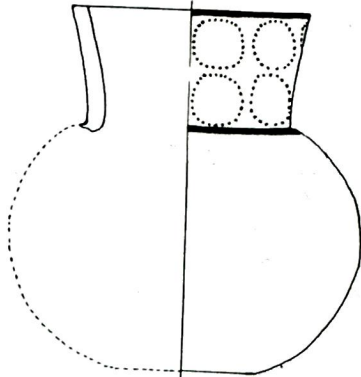

0 5 cm

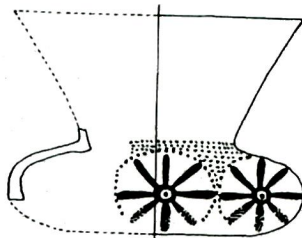

1. 0 5 cm

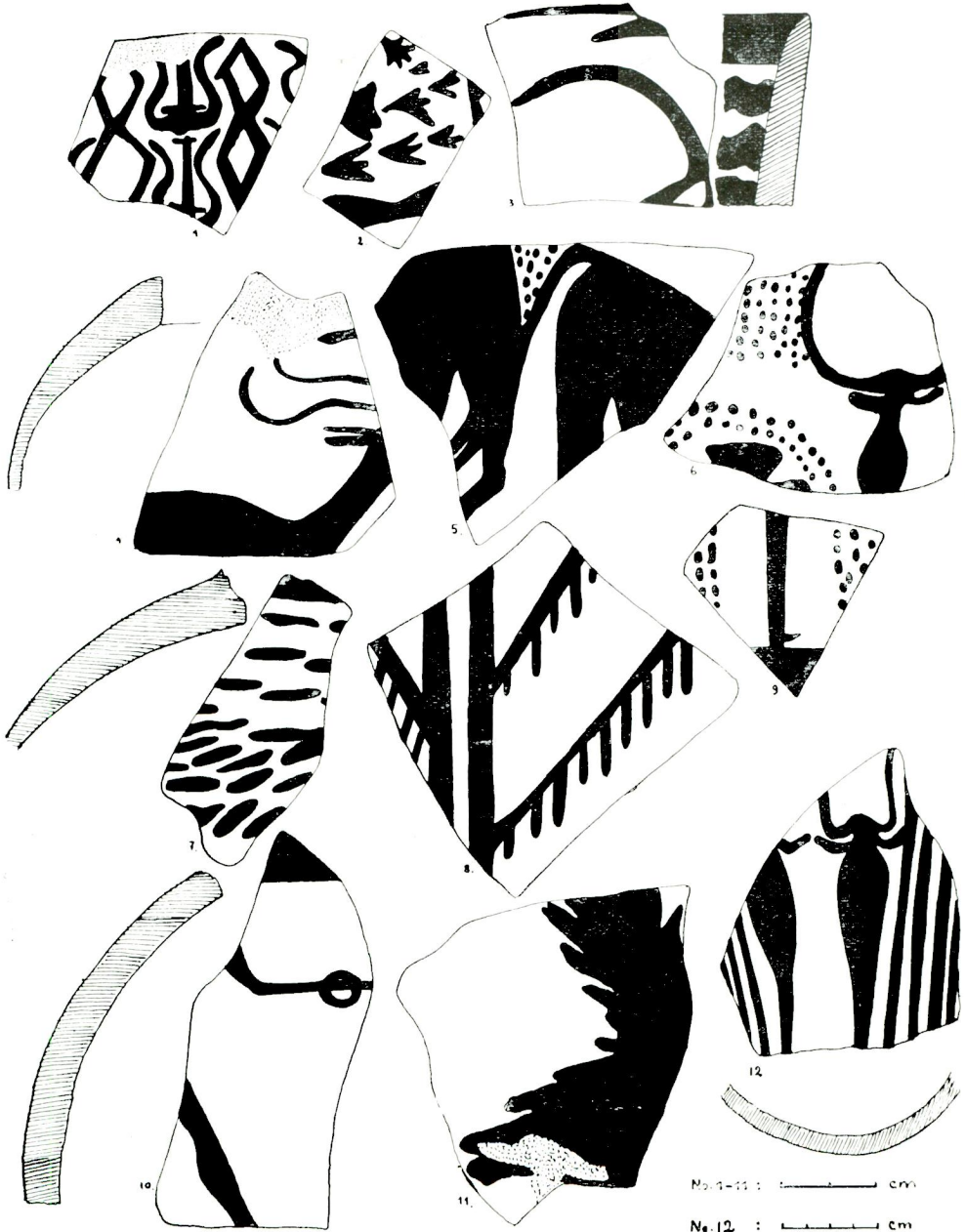

2. 0 5 cm

3. cm

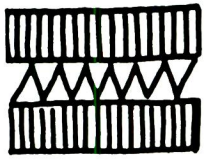

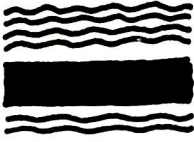
No. 1-11 : ———— cm

No. 12 : ———— cm

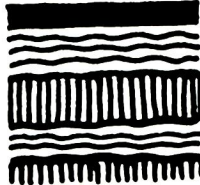

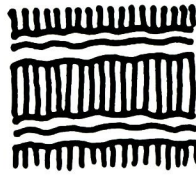
1

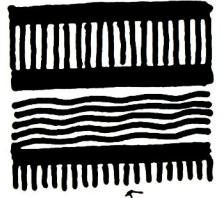
2

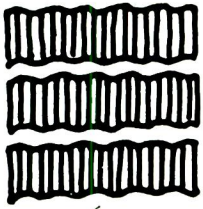
3

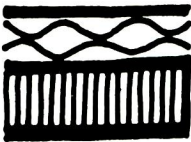
4

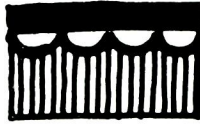
5

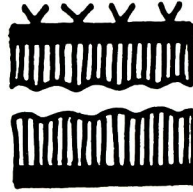
6

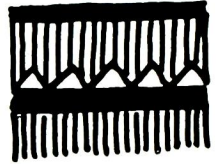
7

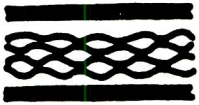
8

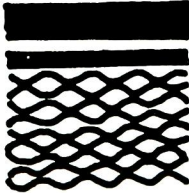
9

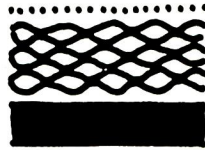
10

11

12

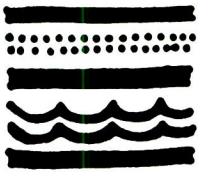
13

14

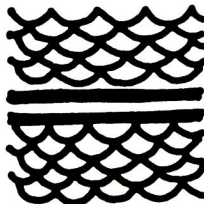
15

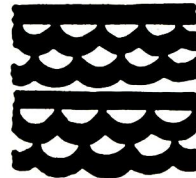
16

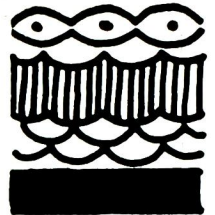
17

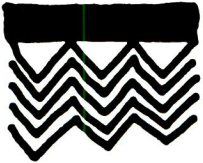
18

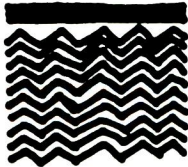
19

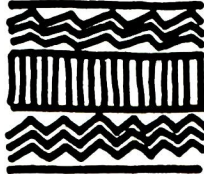
20

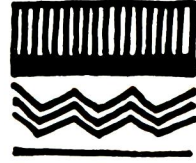
21

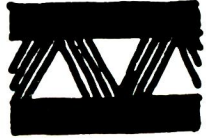
22

23

24

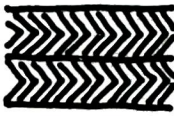
25

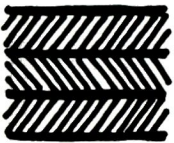
1.

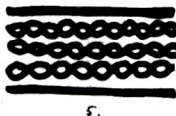
2.

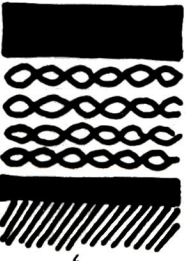
3.

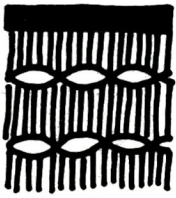
4.

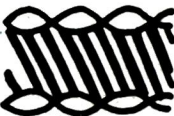
5.

6.

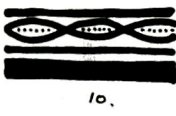
7.

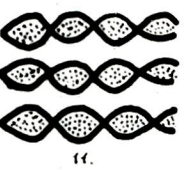
8.

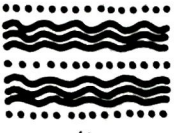
9.

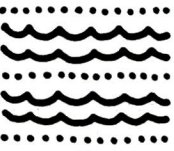
10.

11.

12.

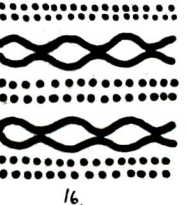
13.

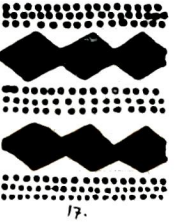
14.

15.

16.

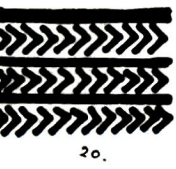
17.

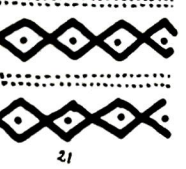
18.

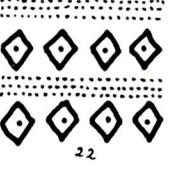
19.

20.

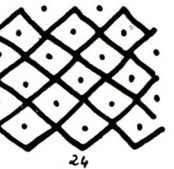
21.

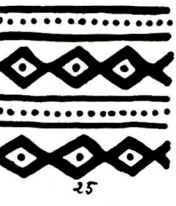
22.

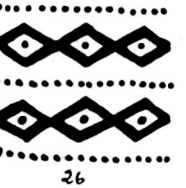
23.

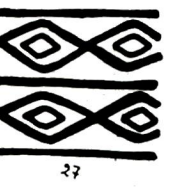
24.

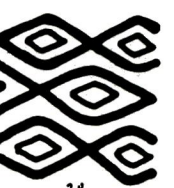
25.

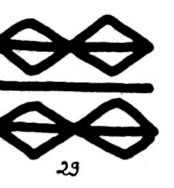
26.

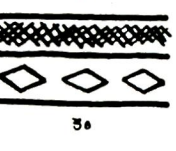
27.

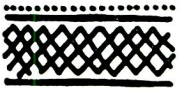
28.

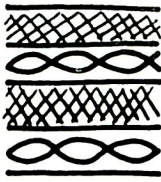
29.

30.

1.

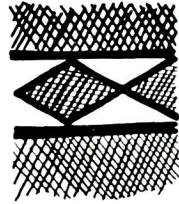
2.

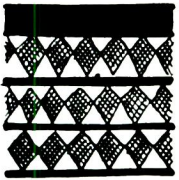
3.

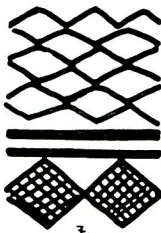
4.

5.

6.

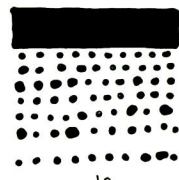
7.

8.

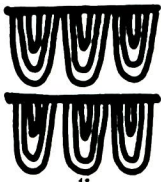
9.

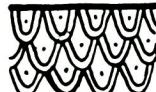
10.

11.

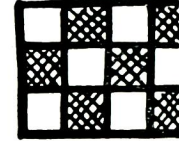
12.

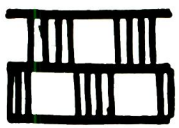
13.

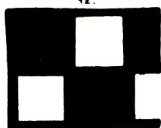
14.

15.

16.

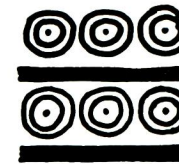
17.

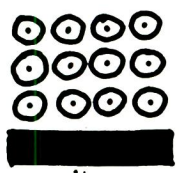
18.

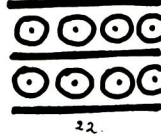
19.

20.

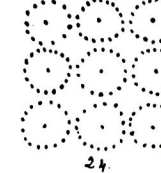
21.

22.

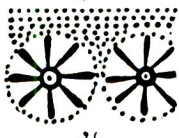
23.

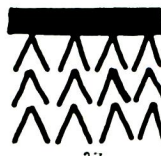
24.

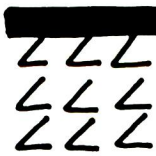
25.

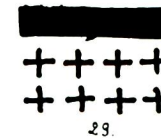
26.

27.

28.

29.

30.

1.

2.

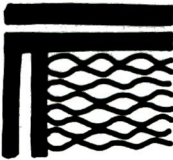
3.

4.

5.

6.

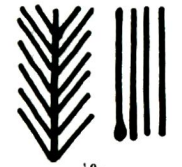
7.

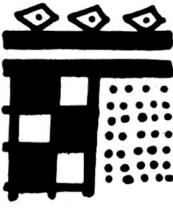
8.

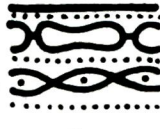
9.

10.

11.

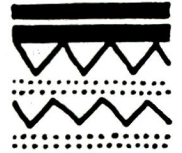
12.

13.

14.

15.

16.

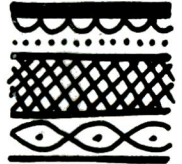
17.

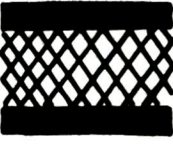
18.

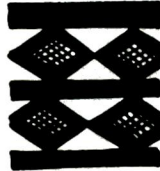
19.

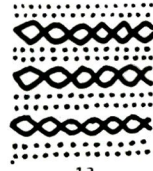
20.

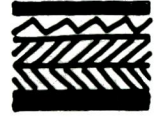
21.

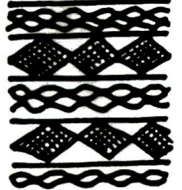
22.

23.

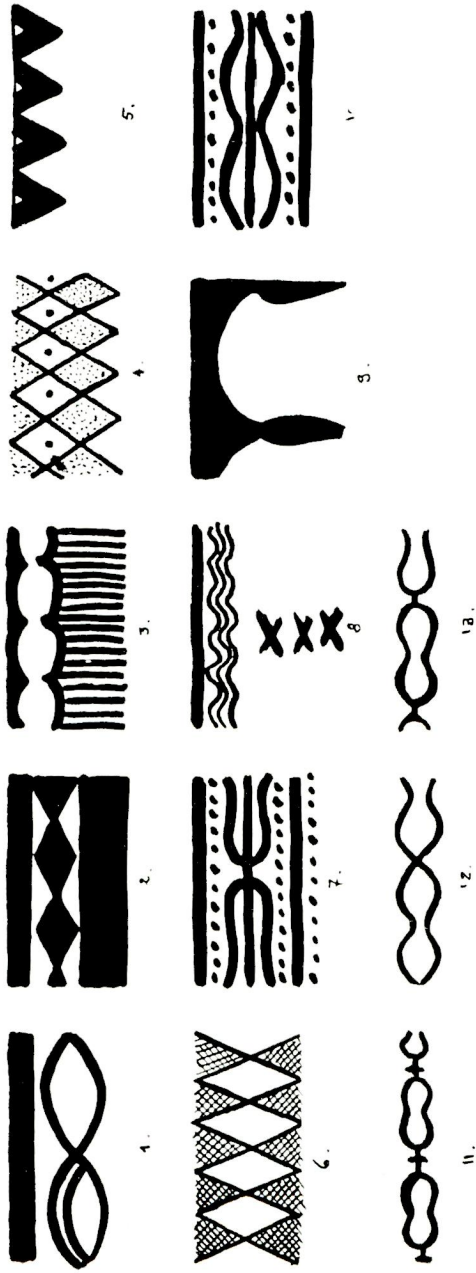
24.

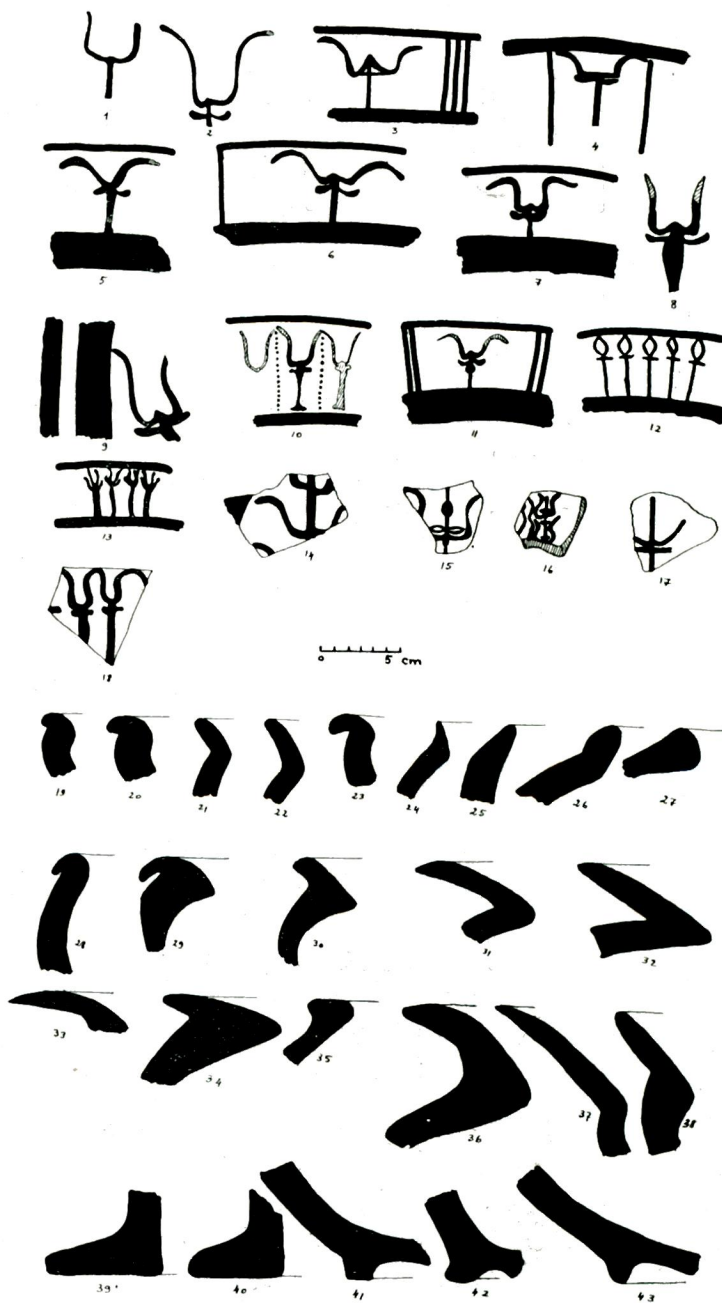

25.

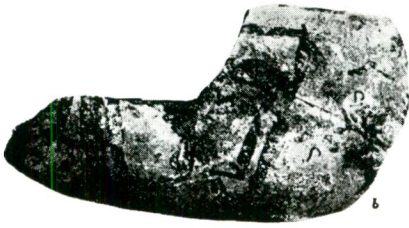

26.

1.

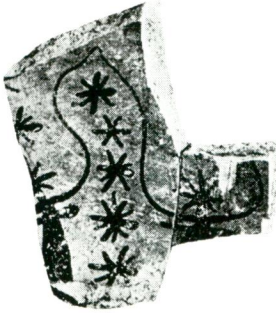
2.

3.

4.

6.

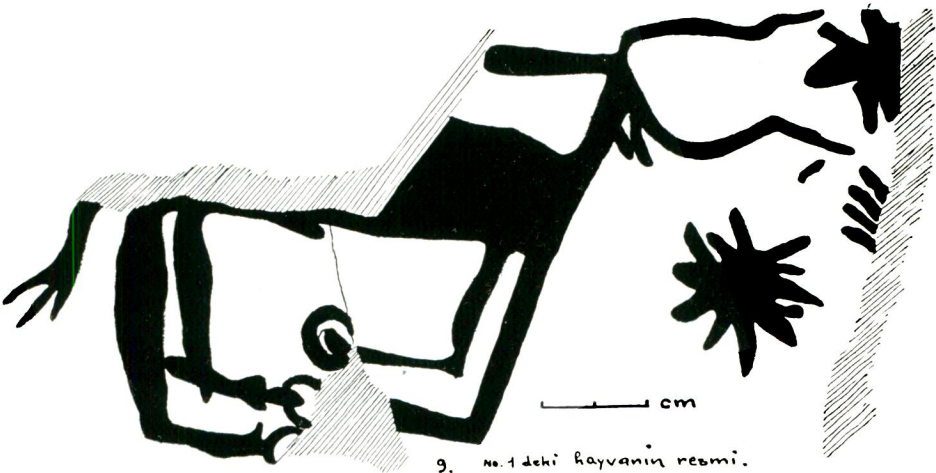
7.

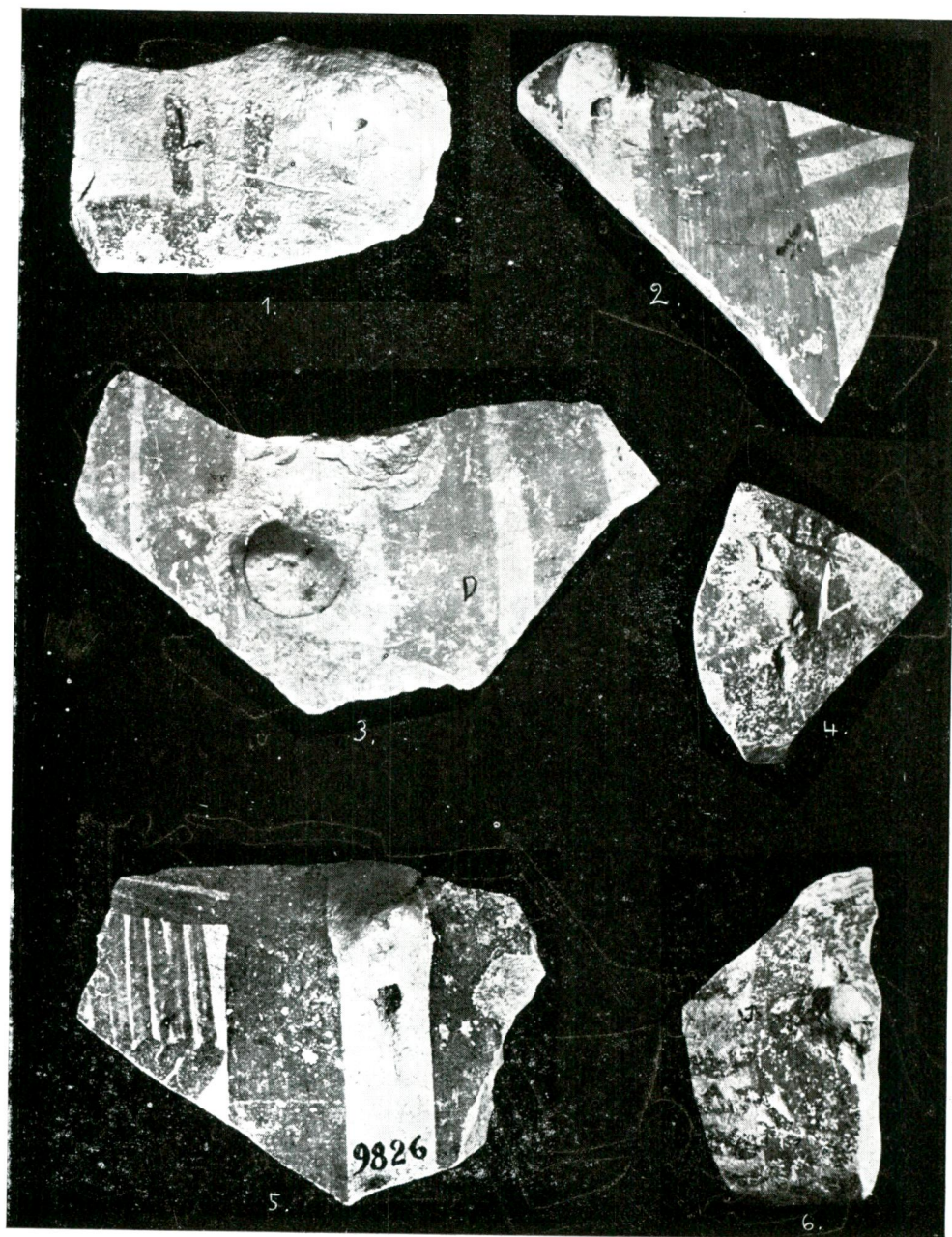
5.

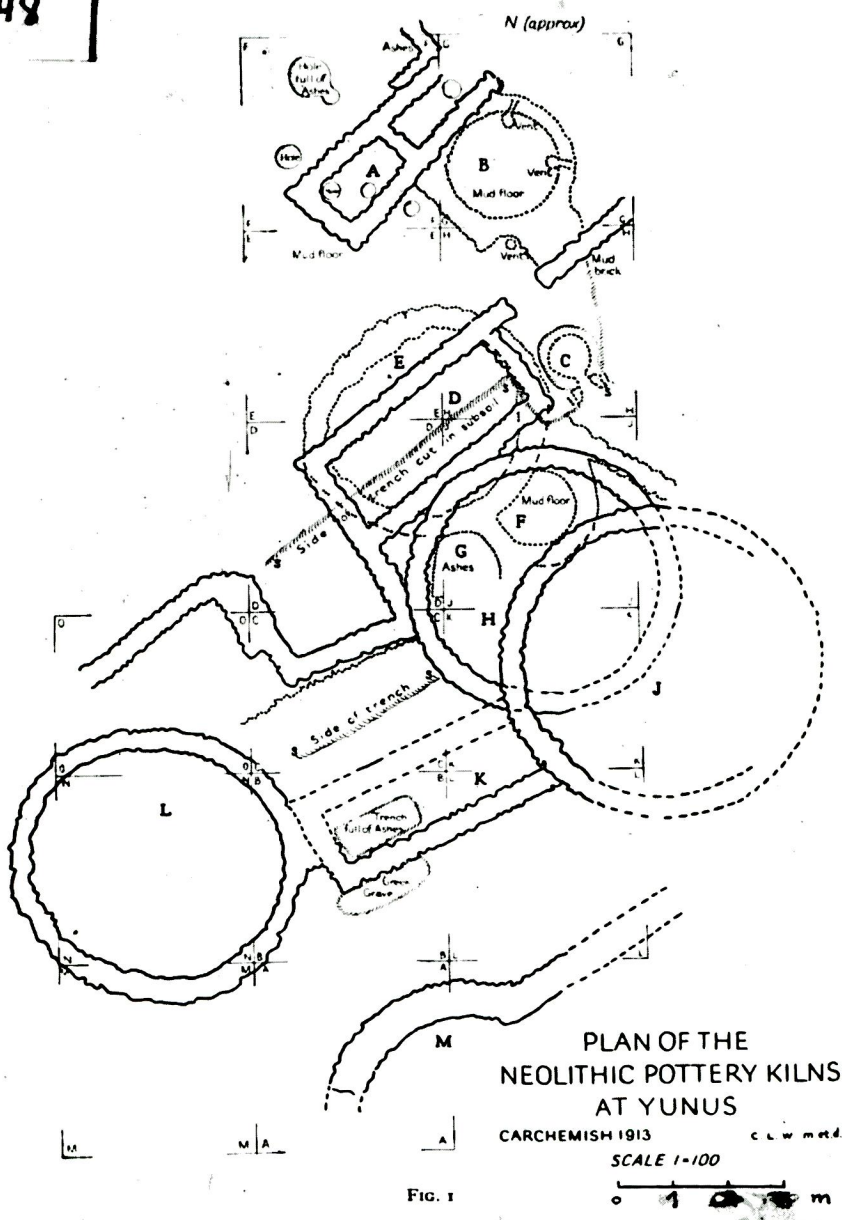
8.

9. no.1 deki hayvanın resmi.

S. 148

nuk boya birlikte kullanılmıştır. Çok renkli keramikler (bir tek parça müstesna) bulunmamıştır. İp geçmeğe mahsus gözlü kulplar ve halka kaideler nadir olmakla beraber mevcuttur. Arpaçiyah'ın Ubaid tesirleri tesbit edildiği gibi, Ubaid şeklinde bir çanak parçası (salçalık) Tell Halef tekniğine tezyin edilmiştir.

İp geçmeğe mahsus gözlü kulpların ve halka kaidelerin Tell Halef keramiklerinin muahhar tezahürlerinden olabileceğini görmüştük. Böyle olunca, Tell Halef çömlekçiliğinin son tekâmülünü teşkil eden çok renkli tezyinata Yunus'ta neden tesadüf edilmiştir? Bunun sebebini hafriyatın mahdut bir sahada ve natamam olarak yapılmış olmasında görmek kabildir. Fakat asıl merkezi çok daha şarkta, hattâ Dicle'nin bile şarkında olan Tell Halef çömlekçiliğinin bu ileri tekniğinin Kargemiş havalisine kadar nüfuz edememiş olması da muhtemeldir. Buna mukabil Ubaid tesirlerinin parlak tek renkli çanaklar, bukranium ve "moufflon,, örnekleri ve tabii hayvan resimleri gibi daha eski ve halis Tel Halef tekniği ve örneklerle aynı zamanda görülmesi, eskiye merkezden daima daha fazla bağlı kalan kenar buluntu yerlerine mahsus umumî bir tezahürdür ki, meselâ Tell Halef keramiklerinin yayılış sahasına nazaran keza bir kenar buluntu yeri olan Ras Şamra'da da tesbit edilmiştir.

Tell Halef keramik tekniğinin menşei hakkında âlimlerce henüz kat'i bir karara varılmış değildir. Şagar Bazar hâfiri Mollowan prehistorik boyalı keramiklerin menşe mes'elesini incelemiş olup, bu tekniğin şimaldeki Anadolu dağlarından münbit Habur ve Yukarı Dicle havalisine inen kabileler tarafından getirilmiş ve buradan garba ve şarka yayılmış olduğunu kabul etmektedir. Yalnız, bu tekniğin Sakçegözü'ne Habur yolile gelmeyip, doğrudan doğruya Anadolu dağlarından girdiğini de ilâve etmektedir. Bu nazariyenin tenkidi mevzuumuz haricinde kalmakla beraber bu husustaki şüphemi bir sualle izhar etmeden geçmeyeceğim. Yukarı Habur havâlisinin kendisi bu tekniğin meydana geldiği bölge olarak kabul edilemiyorsa(?) bizzat Anadolu'da şimdiye kadar Tell Halef tipinde tektük çanak parçasına tesadüf edilmiş olmasına mukabil şarkta tâ Belucistân'a kadar yer yer bu keramiklerin bulunması, bu tekniğin daha ziyade İran yolile şarktan gelmiş olduğuna delâlet etmez mi?

Ghirshman'ın İran'da Sialk hafriyatı hakkında "Musée du Lou-

vre-Département des Antiquités Orientales, série archéologique, Tome IV, 1938,, de (Fouilles de Sialk près de Kashan, 1933, 34, 37) ismile çıkan eserini "Deutsche Literaturzeitung 1942, Heft 5-6, s. 118,, de tenkid eden V. Christian bu hafriyatın kıymetini M. ev. 3 üncü binin başlangıcına kadar olan mukaddem devir hakkında hemen hemen noksansız bir kronologya vermiş olmasında görmektedir. Bu kronologyaya göre şimalî Mezopotamyada Tell Halef ve Samarra kültüründen sonra, ki bunları Ghirshman Sialk II ile bir tutmaktadır, Ubaid tipinde kaplar gelmektedir. Christiana göre Susa I bis ve Ubaid kültürünün başlangıcı = Sialk II dir. Tell Halef ve Samarra ise = Sialk I dir. Şu halde Yunus keramiklerinin şimalî Mezopotamyanın umumî kronologyası içindeki yeri şöyledir : Sakçegözü, Tell Halef ve Samarra, Arpaçiyah TT 6, Yunus-Ubaid II.
